

Tehnoredactare: *Mariana Radu*Copertă: *Luca Emil Cornel*

Ilustrații copertă: *Regina Maria a României – fotografie de George Grantham Bain*;
sursa: commons.wikimedia.org; pe clape, în ordine: (1) *Prințesa Maria de Edinburgh, 1882*,
pictură de *John Everett Millais*; (2) *Cuplul princiar român, Ferdinand și Maria, 1893*, carte
poștală de epocă; (3) *Maria, principesă de coroană, 1893*; (4) *Trei surori: Beatrice, prințesă*
de Saxa-Coburg-Gotha, Maria, principesă de coroană a României, Victoria Melita, prințesă
de Saxa-Coburg-Gotha, 1906; (5) *Principesa de coroană Maria în uniforma Regimentului 4*
Roșiori, fotografie George Grantham Bain; (6) *Regina Maria a României*;
sursa ilustrațiilor de pe clape: commons.wikimedia.org

© 2016, reeditare 2022

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
Editurii METEOR PUBLISHING.

Contact:

Tel./Fax: 021.222.83.80

E-mail: editura@meteorpress.ro

Distribuție la:

Tel./Fax: 021.222.83.80

E-mail: carte@meteorpress.rowww.meteorpress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BULEI, ION

Regina Maria : Puterea amintirii / Ion Bulei, - București :

Meteor Publishing, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-606-910-180-3

94

Ion Bulei

Regina Maria

Puterea amintirii

PUTEREA AMINTIRII	5
„Am fost fericită”	7
Ne-a luat pe toți prin surprindere	16
În fiecare zi eram sărbătorită	32
În familie... ..	34
...și în afara familiei	42
O zi obișnuită	46
În societate	49
Talentele Mariei	56
Eu de țara asta nu mă despart	75
Regele a murit. Trăiască ... Regina	80
Pierde un fiu. Și o țară?	92
„Toate sunt triste, triste, triste”	98
„Să plecăm... dar unde?”	106
À prendre ou à laisser	113
O victimă care consimte	126
Un episod dinastic	129
„Nu e ușor să fii regină”	139
Regele și regina tuturor românilor	144
La Paris și Londra	147
„Nu toți românii sunt uniți între ei”	154
„Soacra Balcanilor”	164
Regină încoronată	172
Un Carol care îi place	179
Și un Carol care o distruge	181
Cea mai rea veste	193
Privirea lui o caută pe-a Mariei	196
Și acum?	197
Repere bibliografice	204

Puterea amintirii

„Cât de minunată e puterea amintirii!”, exclamă Maria, regina României, în *Povestea vieții mele*, cartea ei de evocare a anilor săi tineri. Din puterea aceasta a amintirii renasc în scris imagini ale vieții ei, reînviind locuri, chipuri omenеști, cuvinte rostite, gânduri, visuri, frumuseți, încântare. Tot ce s-ar putea numi vraja a ceea ce a fost. „Într-o zi descoperii că pot să descriu, să zugrăvesc un peisaj, un sat, un apus de soare, un drum prăfuit și că puteam ușor trezi viziunea oricărui loc, precum și a oamenilor obișnuiți și a oricărui lucru pitoresc și ademenitor. Simțeam atmosfera, durerea, precum și tot ce se ascunde sub aparența văzută de ochii noștri; toate le simțeam și, pe când scriam, îmi dădeam seama că acest dar îmi venise treptat-treptat din pricina iubirii mele tot mai mari pentru țara mea adoptivă. Înțelesei cât de adânc sorbisem în mine toate frumusețile ei, toate trăsăturile ei caracteristice, lucrurile ciudate ce deosebesc România și știam că voi fi în stare într-o zi să le descriu, iar această siguranță mă făcea să mă simt puternică și bogată.”¹

Senzația aceasta nu o are doar Maria, principesa și regină a României. O avem și noi, cei care urmărim peste timp pașii făcuți de ea în istorie. Regina își re trăiește viața scriind și repovestind, noi ne alăturăm ei, încercând să aflăm cât mai multe din ceea ce a făcut un personaj istoric la întâlnirea faptelor de istorie cu rememorarea istoriei. Scrisul Mariei ne îndeamnă s-o facem. Un scris de forță, care intră în curgerea vieții ei și a personajelor evocate. Istoricul e ajutat să-și facă meseria pentru că, într-un astfel de caz, cum e acesta, personajul despre care povestim îți spune el ce se întâmplă în poveste. Este marele avantaj al unei scrieri biografice susținută astfel de izvoare. De ce nu lasă istoricul ca povestea unui om să fie povestită de el însuși? O lasă, într-o oarecare măsură, dar o ajută să curgă mai ușor spre înțelegerea noastră. Pentru că generațiile care se succed preiau altfel întâmplările trecute decât au fost ele povestite de cel care le-a trăit. Gândul ce-l avem despre el, despre tine, despre noi

¹ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. II, Editura RAO, București, 2011, p. 359.

e diferit de la o generație la alta. Așadar, vă propunem să repovestim o poveste, povestea Mariei. În 1928, recomanda Academiei Române premiul romanului *La Medeleni* al lui Ionel Teodoreanu. Îi plăcuse talentul scriitorului român de a evoca o atmosferă a copilăriei și a adolescenței. Nu evoca faptele, ci trăirea care le dăduse naștere și le însoțise. Aceasta vrea să facă și regina noastră în *Povestea vieții ei*.

„Am fost fericită”

„Despre nicio viață, scrie Maria, nu se poate vorbi fără a pomeni de copilărie și de tinerețe, care sunt marile făuritoare ale caracterului; și copilăria mea a fost o copilărie fericită, de care mi-e drag să-mi amintesc².” Și Maria își amintește. Își amintește de Eastwell, din Kent, unde se născuse în 1875, într-o casă mare de piatră cenușie, într-un imens parc englezesc, cu pajiști largi de iarbă și vaste zări unduite. Aici se născuseră ea, fratele ei mai mare, Albert, și sora ei mică, Beatrice (celelalte surori, Victoria Melita și Alexandra Victoria se născuseră în Malta și la Coburg).

Era al doilea copil la părinți. Mama sa, Maria Alexandrovna, era singura fiică a țarului Alexandru al II-lea al Rusiei. Se căsătorise în 1873 cu Alfred, duce de Edinburgh. Dar, ne spune fiica ei, rămăsese toată viața o rusoaică. „Mama își iubea din inimă pământul natal și niciodată nu s-a simțit deplin fericită în Anglia, cu toate că a avut acolo mulți prieteni scumpi.”³ Și cu toate că avea cei cinci copii, un soț și o viață trăită cu ei în Anglia. „În fundul inimii, mama noastră nu socotise Anglia ca adevăratul ei cămin, căminul mai presus de toate căminurile, pe care-l iubește omul cu patimă.”⁴ Aceasta ar fi, într-un fel, imaginea mamelor exportate sau importate, depinde unde te afli. Gândesc altfel decât copiii lor. De aceea, fiecare generație trebuie să fie îngăduitoare față de cea care a precedat-o, părinții față de copii și copiii față de părinți. Părerea Mariei e că într-un copil curg totdeauna două izvoare de sânge. Un lung șir de străbuni sunt părtași la făurirea copilului pe care orice mamă îl consideră al ei, dar el nu este niciodată doar al ei.

Dacă e să facem o comparație între o regină cum a fost Elisabeta, soția lui Carol I, și Maria, soția lui Ferdinand și regină în devenire, ne punem și noi întrebarea: cine erau Elisabeta și Maria înainte de a veni în România? O întrebare pe care și-o pun la 1900 mai ales calendarele, al căror număr începe să sporească și în publicistica românească; lecturi ușoare, de zile de sărbătoare. Subiectul era gustat de cititori. Chiar prea multe însă nu aveau

² *Ibidem*, p. 6.

³ *Ibidem*, vol. I, p. 9.

⁴ *Ibidem*, p. 10.

de aflat. „Până a se căsători, părinții mei nu s-au cunoscut, scria Elisabeta în amintirile sale publicate sub titlul *Colțul penajilor mei*. Ca atare, eu nu sunt copilul lăudatei iubiri, ci al datoriei.” A avut și nenorocul de a avea doi părinți bolnavi, tatăl de tuberculoză și mama mai mulți ani condamnată să umble într-un cărucior. În plus, unul dintre frații ei, Otto, va muri la 12 ani. Elisabeta a înțeles de timpuriu omenescul.

Nici părinții Mariei nu s-au luat din dragoste. S-au căsătorit la 23 ianuarie 1874, adică atunci când regina Victoria a Marii Britanii, căreia tare îi mai plăcea să aranjeze matrimoniile princiare, a hotărât ca ducele Alfred de Edinburgh, cel de-al patrulea copil al ei, să se căsătorească cu Maria Alexandrovna, fiica țarului Alexandru al II-lea. O alianță între un protestant și o ortodoxă! O căsnicie cu patru copii.

Copilăriile celor două principese au fost diferite: o aspră pregătire pentru asumarea realității, în cazul Elisabetei, cu lumea basmului interzisă, și, dimpotrivă, „copilărie fericită, fără griji, copilăria unor oameni bogați și sănătoși, feriți de loviturile și de asprele realități ale vieții”⁵, în cazul Mariei, după cum ne-o spune ea însăși. O viață cu peregrinări de la Eastwell Park, în comitatul Kent, în timpul sezonului de vânătoare și al Crăciunului, la Clarence House, la Londra, în sezonul modern, la Osborne Cottage, în insula Wight, în timpul verii. Manifestările de afecțiune exterioare nu erau îngăduite în castelul de la Neuwied, și astfel de manifestări Elisabeta le revărsa asupra păpușilor și a pernei pe care dormea. La Neuwied, obiceiul era să nu se piardă nicio oră fără a fi făcut ceva folositor, nicio zi fără o ocupație serioasă, pretutindeni exemplul muncii, mereu sfaturi, lecții și învățare. În plus, o educație religioasă serioasă. Cu treziri la șase dimineața, cu citit și comentat versete.

Maria nu s-a confruntat cu această aspră educație. Missy, cum i se zicea, crește în toată libertatea. Mai târziu, Maria avea să scrie despre mama ei: „Mama mea a fost mai degrabă o femeie inteligentă, puternică, rațională. Autocrată ca suflet, dar democrată ca gust. I-a plăcut să trăiască în simplitate, dar fără îndoială că a fost mai mult aristocrată decât orgolioasă. Era totodată ceva care mocnea sub aparența ordonată, se împotriva ușor ordinii stabilite a societății. Moralizatoare, gânditoare, o extraordinară luptătoare pentru virtute și datorie, dar, în general, un spirit original”.

⁵ *Ibidem*.

Mama ei iubea copiii cu patimă: „Întreaga-i viață era dăruită lor. Dar nu se considera tovarășa lor, pentru că nu admitea amestecul între generații. Ea întruchipa autoritatea și totodată dragostea – suverană, stăpână în căminul ei, aceea care ține sceptrul și te face să simți că puterea asupra binelui și a răului este a ei”⁶.

Ducele Alfred, tatăl Mariei, pasionat marinar, era mai mult plecat, „era întrucâtva străin pentru noi”, un bărbat „frumos, părlit de soare, cu ochii albaștri”. Așa că „mama era marea realitate a vieții noastre”. Și pentru mama Mariei, copilăria însemna libertatea, bucuria de a petrece în aer liber, „ferită cu abilitate de implicațiile politice și dinastice ale rangului său”, cum delicat și adevărat scrie Ștefania Dinu, într-un încântător portret pe care îl face Mariei.⁷ Crescută astfel, n-avea nicio pregătire pentru rolul pe care i-l pregăteau monarhii și oamenii politici. Dar... nu a suferit prea tare din această pricină. În 1924, vizitând din nou Malta, o vede pe mama ei „în fiecare colțișor. Îmi amintesc mirosul din camerele ei, vocea sa care răsună în ele, am văzut-o plimbându-se prin grădini, bucurându-se de soare și culegând violete ... Dumnezeu să binecuvânteze amintirea sa, draga, iubita Mama, care ne-a făcut copilăria atât de frumoasă”⁸.

De la cinci ani, simte o mare dragoste pentru hainele superbe (o văzuse pe prințesa de Wales, pe Alix). Totdeauna avea să se îmbrace cât mai elegant și ținând seama de moda momentului. Totdeauna avea să iubească frumosul. Frumosul „trezea în mine o dragoste înflăcărată, chiar păgână”. Tot ce era frumos o atrăgea, fie că vorbim de un bărbat, o femeie, o floare, o casă, un cal, o privesc a naturii, o zugrăveală. Știe să guste frumosul. Nu e întâmplător că toată viața a iubit florile, casele, a fost încântată să le aranjeze, să le dea viață, să se bucure.

Din copilăria ei își amintește miresmele de frunze veștede, de cedru, de toporași, de curpeni, de dafin... Parcurile englezești ca acela de la Eastwell House îi dezvoltă imaginația. Căsuța perelor și a merelor, a fructelor așezate în șiruri verzi, roșii, galbene, sărbătorile Crăciunului..., toate îi rămân vii în

⁶ *Ibidem*, p 11.

⁷ Ștefania Dinu, *O prințesă din Belle Époque: Maria de România, în Diplomați, societate și mondenități. Sfârșit de Belle Époque în lumea românească*. Editori Claudiu Lucian-Topor, Alexandru Istrate, Daniel Cain, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2015, p. 139 și urm.

⁸ Regina Maria a României, *Însemnări zilnice*, vol. VI, Editura Polirom, 2014, p. 75.

amintire. La fel și bunica-regină, cum o numeau copiii pe regina Victoria, pentru a o deosebi de bunica-împărăteasă, mama mamei ei, de la curtea aristocratică a țarului. O poartă în amintire pe regina Victoria, cu rochiile ei de mătase neagră ca puse pe malacof, cu boneta albă de văduvă. Uneori simte tăcerea din jurul ușii de la camera bunicii, unde toți călcau cu evlavie, de parcă s-ar fi apropiat de taina vreunui sanctuar. Amintirile sunt legate de castelele de la Windsor, Osborne și Balmoral. Mai ales de cel de la Osborne, care însemna pentru copii vacanța de vară, marea și plaja, scoicile de toate culorile, splendidele terase din fața castelului, extazul pricinuit de flori, care, pentru Maria, au fost marea bucurie a vieții.⁹

Scrie, și amintirile vin spre ea, unele după altele. Revede caii de la Osborne, primulele de la Devenport, cutiile cu bomboane venite din Rusia, prăjiturile de la Kalenberg, pălăriile mamei sale. N-a uitat toată viața arta conversației și arta de a se comporta pe care le practica cu mare talent mama sa. Ca regină, îi va folosi foarte mult. Pentru că mereu trebuia să zâmbească, să nu refuze ceva, când era în vizită, din bunătățile ce i se puneau în față: „– Dar dacă nu sunt bune, mama? – Faci exact ca și când ar fi bune. – Dar dacă te fac să-ți vină rău? – Atunci lasă să-ți fie rău, draga mea, dar așteaptă până ajungi acasă. Ar fi o mare ofensă să-ți vină rău chiar acolo!”¹⁰

⁹ Vezi mai multe despre regina Victoria în *Jurnalul Mariei* dintre 1910-1916. Acest Jurnal, aflat în Arhivele Naționale, Fond Casa Regală, Regina Maria, III, 98 și 102-115, a fost publicat recent de Anca Bărbulescu, într-o ediție îngrijită de Lucian Boia, la Editura Humanitas. Jurnalul e cam abuziv anexat la începutul volumului intitulat *Maria, Regina României, Jurnal de război, 1916-1917*, p. 21-92. Cei doi istorici, Lucian Boia și Anca Bărbulescu, n-au vrut să lase nimic deoparte și au voit să publice tot ceea ce Maria a lăsat ca urmă scrisă. Deci și aceste *Însemnări* dintre 1910-1916. Aceste *Însemnări* n-au mai fost reluate de echipa Sanda Racoviceanu, Vasile Arimia, așa cum nici *Însemnările zilnice* ale Mariei, începând cu momentul izbucnirii războiului României în 1916 până la 1 decembrie 1918, n-au mai fost reluate, considerându-se tocmai că ele au fost deja publicate în volumele care fac parte din *Povestea vieții mele*. La argumentul nepreluării acestor *Însemnări* dintre 1916-1918 s-ar adăuga și un altul, respectiv decizia reginei Maria de a nu încărca textul și de a lăsa curgerea sa mai liberă, mai în voie. În ceea ce ne privește, noi am luat ca bază *Povestea vieții mele* (Editura RAO, 2009-2013), dar am recurs din când în când și la *Însemnările* publicate de ceilalți doi istorici, Lucian Boia și Anca Bărbulescu, din perioada 1910-1918.

¹⁰ Maria, Regina României, *op. cit.*, vol. I, p. 21.

Mama ei vorbea perfect englezește, dar prefera franceza. Credea că franceza e mai elegantă, că, de pildă, o scrisoare frumoasă nu putea fi scrisă decât în franceză.

Copiii erau crescuți în religia anglicană, dar mama lor era ortodoxă și acest fapt aruncă văluri de mister asupra realității. „Pentru mama, faptul că eram protestanți a fost o durere care a dăinuit cât și viața ei.”¹¹ În familie nu se discutau niciodată probleme de religie. Tocmai pentru că Dumnezeu era diferit. „Nici eu, nici copiii mei n-am simțit, în discutarea chestiunilor religioase, sfiala ce se ivea între mama și mine, căci copiii de astăzi se destăinuiesc mai ușor părinților lor.”¹² Altădată, Maria credea că în vremea ei, spre deosebire de aceea a mamei sale, se vorbea prea deschis cu copiii și ei erau lăsați să aibă propriile lor idei, fără a se întări, în relația cu ei, drepturile celor mai bătrâni. Cauza ar fi fost aceea că părinții nu mai îmbătrânesc atât de repede și se simt timp mai îndelungat în chiar miezul lucrurilor.¹³ Discuție fără sfârșit.

În *Povestea...* Maria se oprește îndelung asupra felului de a fi al reginei Victoria, bunica ei, mai cu seamă atunci când aceasta se ducea la Balmoral, la „scoțienii” ei dragi. „Privind înapoi, înspre regina Victoria, mai ales în vremurile de astăzi, pline de negare, nu mă pot opri de a mă minuna de prestigiul cu care era înzestrată.”¹⁴ Stăruie asupra vieții de la castelul Osborne, sau de la Clarence-House, sau asupra regatelor de la Cowes... Maria avea talent la desen și la pictură. Și toată viața s-a bucurat îndeletnicindu-se cu pictura.

Se desparte cu greu de toate câte au fost. „Întotdeauna faptul de a zice adio unui loc sau unei ființe a fost pentru mine un chin. Sunt din fire statornică și mă leg adânc de ceea ce iubesc; rădăcinile mele se întind departe și smulgerea lor e o nemiloasă durere. Îmi place să mă duc de colo-colo, dar să nu părăsesc nimic... Am cunoscut și eu mai multe dezrădăcinări, mai multe despărțiri și părăsiri și toate au fost dureroase.”¹⁵ Dureroasă a fost, la 12 ani, părăsirea castelului Eastwell. Tatăl ei a fost numit comandor al flotei mediteraneene, care avea drept cartier general Malta. Așa că toată familia se mută în Malta.

¹¹ *Ibidem*, p. 24.

¹² *Ibidem*, p. 25.

¹³ *Ibidem*, p. 26.

¹⁴ *Ibidem*, p. 85.

¹⁵ *Ibidem*, p. 54.

Maria descrie extaziată trezirea ei dimineața la Sant' Antonio, în mijlocul unor pete colorate ce îmbătau tot locul cu o mireasmă desfătătoare, care venea de la iasomie, înflorită din belșug, de la mușcate, înalte cât un pom, de la verbine, trandafiri, smocuri mari de crizanteme albe, micșunele, narcise, anemone și atâtea alte flori necunoscute în regiunile nordice. Peste amestecul de flori pluteau mii de albine și de fluturi. „Văzduhul părea viu în milioanele de aripioare.”¹⁶

Prima imagine a Maltei e încântătoare. Ea e îmbogățită în zilele următoare cu trandafiri, unii mari, galben deschis, cu bougainvilla, cu crânguri umbroase și pârâiașe de apă curgătoare pe sub ramuri veșnic verzi, cu micșunele albastre, violet închise, cu pomi de piper... O minune pentru niște fete sensibile venind din recele Nord. „Fiecare lucru însemna o noutate, o descoperire. Casa însăși era mare, cu nenumărate lungi încăperi, podite cu lespezi și lungi cerdace, ce se sfârșeau în terase prelungite, în grădini așezate una peste alta. Totul părea o lume aparte, încălțată, ademenitoare, un nesecat izvor de descoperiri.”¹⁷ Părinții copiilor erau foarte iubiți la Valeta. Prin casa lor se perindau o mulțime de oaspeți, mai ales ofițeri. Vasele din port erau și la dispoziția copiilor. Mai ales vasul Alexandra, foarte des pomenit în *Povestea...* La mare preț sunt caii. Al ei e un roib „încântător și plin de foc”. Îl botează cu numele de Rubin. „Viața la Malta era încântătoare, dar Malta cu Rubin fu un adevărat rai.”¹⁸ În *Povestea...* sunt numeroase descrieri ale unei Malte neconținut descoperite.

Dar... *tout passe...*, cum adesea scrie Maria. O viață fără dezamăgiri, fără deziluzii, fără nicio notă discordantă, o viață de fericire și bucurie pentru Maria, pentru surorile, frățiorul și părinții ei se termină odată cu sfârșitul slujbei tatălui în Mediterana. „Ni se părea că ni se rup inimile în bucățele.” Maria simte că ceea ce fusese în Malta n-o să mai fie niciodată. Nu doar pentru că nimic nu se putea compara cu Malta, ci, mai ales, pentru că se duceau anii aceia foarte tineri... și nu aveau să se mai întoarcă. *Tout passe...*, nu încetează să repete Maria în *Povestea sa*.

„Cu plecarea din Malta, începu în viața noastră o nouă fază. Treptat, treptat, ne făceam mari și grădina raiului se ștergea cu încetul, rămânând

în urmă.”¹⁹ Familia Mariei renunță la casa de la țară din Anglia. Copiii crescuseră și trebuiau să urmeze studii mai temeinice. Și rămân toți la Coburg. Copiii iau lecții cu profesori germani. Pentru locuit au castelul Rosenau (numit și Edinburgh), care e refăcut de mama lor (ea refuză, însă, să introducă și electricitate, considerată a fi nepotrivită cu caracteristica vechiului castel). Castelul acesta intră treptat în atmosfera vieții lor. Maria îl consideră chiar una din „dragostele pierdute ale vieții mele”. Mama ei este și aici „miezul tuturor lucrurilor”. Ea domină totul și toate: administrarea casei, desfășurarea programului de lecții, curățenia și îngrijirea. „Mama, mai mult decât orice ființă ce am cunoscut vreodată, și-ar fi tăiat nasul ca să facă necaz obrazului, după cum sună vechea zicătoare.”²⁰

Copiii luau lecțiile fiecare separat. În ceea ce o privește, Maria studia istoria, geografia, aritmetica, botanica, literatura, religia, istoria naturală, pictura, limba franceză, muzica și gimnastica. Nu strălucea la nicio materie și nu se străduia mai mult decât era necesar. Între lecții, sunt și cele de dans. Acum învață să danseze valsul în trei timpi, polka, schottisch, mazurka, galopul, cadrilul și lancierul. În fiecare duminică mergea la teatrul din Coburg, unde aveau loc spectacole de operă, operetă, comedii, drame, piese clasice. Așa fac cunoștință copiii cu Shakespeare, Wagner, Bizet, Mozart, Verdi, Meyerbeer, Donizetti. Mersul la teatru era un mijloc foarte plăcut de desăvârșire a educației. Cea dintâi operă preferată de ei este *Fecioara din Orleans*, a lui Schiller. Ulterior, sunt și altele: *Egmont*, de Goethe, *Hoții*, de Schiller, *Carmen*, *Vasul fantomă*, *Tannhäuser*, *Africana*. E perioada în care la Coburg decorurile teatrului erau realizate de Bruckner, renumit în toată Germania.

Educația pe care Maria o primește la Coburg nu e una de excepție. E una normală pentru o principesă la sfârșitul a ceea ce s-a numit „la belle époque”. Fiicei țarului nu-i plăceau sporturile. Îi plăcea să stea de vorbă „cu oameni deștepți și sfătoși, și-mi amintesc de mirarea mea când, într-o zi, ne spuse că prețuia mai mult pe diplomați și pe oamenii politici decât pe militari, marinari și pe sportivi – ceea ce în copilărie, pe urmă ca fată și apoi ca femeie tânără mi se părea cu desăvârșire de neînțeles, căci și eu și surorile mele aveam preferință, cu totul feminină, pentru uniforme și

¹⁶ *Ibidem*, p. 118.

¹⁷ *Ibidem*, p. 120. Vezi și descrierea frumuseților Maltei în *Jurnal de război 1916-1917*, p. 28 și urm.

¹⁸ *Ibidem*, p. 122.

¹⁹ *Ibidem*, p. 173.

²⁰ *Ibidem*, p. 185.

pentru omul trăit în aer liber, voinic și pârlit de soare, chiar dacă seara căsca după o zi întreagă de sport!”²¹

Și Maria continuă să povestească: „Mama era de părere că prințesele trebuie să se căsătorească de tinere. Când trec de douăzeci de ani, spunea ea, încep să se gândească prea mult, să aibă prea multe idei ale lor, ceea ce încurcă tot. Afară de aceasta, o prințesă nemăritată n-are niciun fel de «prinsoare», o prințesă trebuie să se mărite, și când mama zicea «trebuie» o spunea cu tot dinadinsul”²². Întâmplător, era atunci o vreme când nu lipseau prinții care să-și caute soții, și mama Mariei avea de unde alege. „Trăiam în epoca sentimentală și nici una dintre noi n-ar fi primit cu ochii deschiși un așa-zis marriage de raison. Așadar, am fost scoase în lume prea tinere; cred chiar că eram la o vârstă prea fragedă, căci ieșirea noastră pe scenă tulbură planurile altor mame de viță regală, care nu priveau cu ochi buni ieșirea în lume prea timpurie a prințeselor. Și apoi, noi nu prea ne grăbeam să fim mari; nu ne plăcea deloc tovărășia verișoarelor mai în vârstă, căroră nu le venea la socoteală nechemata noastră apariție, când, după părerea lor (foarte îndreptățită), am fi fost mai la locul nostru în sala de studii. Se pare însă că tinerii prinți erau de altă părere și, înainte să împlinesc șaisprezece ani, au găsit prilej, nu unul, ci mai mulți, să-mi dea a înțelege că eram cu totul pe placul lor.”²³ Recunoaște că, la anii săi adolescenți, inima i-a fost tulburată de doi pretendenți la mâna ei, purtând amândoi același nume, dar trăind fiecare în alt colț de lume. Are o senzație ciudată gândindu-se că poate face pe unul fericit, și pe altul nefericit. Oricum, n-ar fi putut lua de una singură o hotărâre. Era încă vremea în care asupra viitorului unor tinere erau întrebați mai mulți. Și sentimentele ce trezeau în ele tinerii pe care îi întâlneau erau mai curând nelămurite. „Noi fusesem crescute într-un fel de rai al nevinovăției, ferite cu grijă de orice era viață reală.”²⁴ Și, totuși, viața bătea la ușă. „Cântecul dragostei e totodată dulce și chinuitor și-mi amintesc de unele priviri, de vorbe spuse cu înconjur și de șoapte care poate aveau un înțeles mai adânc decât cuvintele rostite și pe care mi le lipeam de suflet, repetându-le neconținut.”²⁵

²¹ *Ibidem*, p. 12.

²² *Ibidem*, p. 226.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, p. 227.

²⁵ *Ibidem*.

Suntem încă în vremea în care romanticul e o stare de fapt, când, în relația dintre sexe, totul mai e încă taină și revelație. Oricum, flirturile unei tinere ca Maria nu ajungeau până la o sărutare. Una ca ea nu se îndoia de adevărul sau de însemnătatea unui cuvânt de dragoste. Tinerețea lor înmugurită trece prin dramele de la curtea rusească, unde decese provocate de bombe nihiliste aduc numai nefericiri, la fel și pierderi prea timpurii de vieți, ca moartea mătușii Alix, la care nepoatele reginei Victoria ținuseră atât de mult. Rusia le impresionează puternic. „O nemaivăzută îmbinare de sărăcie și de strălucire, care nu se poate asemui cu nimic altceva.” Vede Rusia cu ochi de copil uimit. Vede palate uriașe, parcuri minunate, fântâni, grădini, întruniri de rubedenii, parade militare, slujbe religioase în biserici sclipind de aur, bijuterii, cai cu trap vijelios, regimente întregi de cazaci, largi coridoare, vestibuluri și saloane... Și peste tot un miros caracteristic de terebentină, de piele de Rusia, de fum de țigară, de un parfum unic. Toată lumea îi iubea pe ei, copiii, și îi răsfăța, le atârna de gât cruciulițe și medalioane, servitorii le sărutau mâna. Ducesa Alexandra își duce copiii să-l cunoască pe tatăl ei, un uriaș cu păr cărunt și favoriți tunși scurt, cu chipul cam sever, însă cu ochii și gura binevoitoare, să-i cunoască și pe alți uriași mai tineri, care erau frații și verii ei. „Toți pe rând se apleacă să te sărute, trebuie să se aplece mult, căci sunt înalți ca niște copaci și toți au un miros încântător, alcătuit din piele de Rusia, țigări și cel mai fin parfum.”

O imagine a Rusiei de poveste, Rusia țarilor, Rusia de la Peterhof, Tsarkoe, Kraznoe, Sankt Petersburg. Paginile dedicate acestei Rusii strălucitoare, în *Povestea*²⁶, te încântă aidoma celor scrise de povestitorul de basm. La fel, rândurile despre Alexandru, Vladimir, Alexis, Serghei și Pavel, frații mamei sale, sau despre verii și verișoarele Nicky, Georgie, Xenia, Mișa, Olga, sau despre Alexandru al III-lea (unchiul Sașa). Figura acestuia din urmă domină cadrul de basm, „o namilă de om, spătos, puternic, bun, blajin”²⁷. „Rusia, pe acea vreme, avea pentru noi un farmec neîntrecut; era o lume uriașă, cu o mie de străluciri, o mie de nădejdi ce ne insuflau o simțire de întunecat mister.”²⁸

²⁶ *Ibidem*, p. 96 și urm.

²⁷ *Ibidem*, p. 101.

²⁸ *Ibidem*.

Ne-a luat pe toți prin surprindere

Evocând momentul când l-a cunoscut pe Ferdinand, care i-a pecetluit soarta, „îmi tremură condeii în mână”, spune Maria. Era tânără, neștiutoare și cutezătoare, ca toți începătorii idealști. „Prima oară când l-am întâlnit pe viitorul meu soț, mă aflam la Wilhelmshöhe, lângă Cassel, un prea frumos castel din secolul al XVIII-lea, în care împăratul Wilhelm al II-lea primea, în timpul manevrelor imperiale.” Între invitați, și mama Mariei cu cele două fete mai mari, Maria și Ducky, sora ei de numai 15 ani. „Ne simțeam de bună seamă cam stângace, dar, cu toate că eram naive, nu eram chiar prostuțe; fusesem totdeauna obișnuite să vedem lume, crescute să putem vorbi mai multe limbi și să fim plăcute în orice sindrofie; afară de acestea, eram vesele și pline de bucuria vieții.”²⁹ Singura persoană pe care o cunoșteau cele două fete era prințul Frederick de Hohenzollern, fratele mai mic al lui Carol, regele României. Era general comandant al orașului Cassel și fusese de mai multe ori musafirul lor la Coburg. Un om foarte binevoitor și prietenos. N-avea austeritatea regelui Carol. Sclipirea glumeață din ochi făcea ca toți tinerii din jurul lui să se simtă bine. Cu atât mai mult două fete dispuse oricum să se bucure de viață. „Ne îndrăgostiserăm de-a binelea de «unchiulețul», își amintește Maria.

La acest principe îl trimite regele Carol pe nepotul lui, Ferdinand, pentru a mai schimba atmosfera în urma tristeții provocate de povestea de dragoste pe care o trăise alături de Elena Văcărescu. Totodată, avea să participe și la manevrele militare imperiale (pragmatic, regele Carol se gândise la toate). Așa se face că cei doi tineri, Maria și Ferdinand, se întâlnesc prima dată la masa Kaizerului. Wilhelm era văr primar cu neamurile Mariei... Iar împărăteasa Fredericka, prințesa regală a Marii Britanii, mama lui Wilhelm, era sora mai mare a tatălui Mariei. Cel care distona la masa imperială era chiar împăratul german, prin intervențiile lui mult prea gălăgioase. „Te simțezi deodată, în prezența lui, țepoasă ca un arici și plină de împotrivire; căci purta într-însul ceva care deștepta vrajba.”

Nici soția lui nu-i tulbura în vreun fel manifestarea felului său de a fi. Părea că, după nașterea a șase băieți și o fată, și-a îndeplinit misia ei pe lume, și restul nu mai avea importanță. Se înarmase cu răbdare și putere sufletească. De toate acestea își aducea aminte târziu, la peste 30 de ani de când avuseseră loc cele pe care le povestește în *Povestea* vieții ei. La acel dejun la masa împărătească de la Wilhelmshöhe, Maria s-a nimerit să fie așezată chiar lângă Ferdinand (oare chiar să fi fost o simplă întâmplare?). Și, cum mama ei îi spusese că „o prințesă care nu vorbește cu vecinii săi e o adevărată pacoste într-o sindrofie”, ea nu pierde prilejul de a sta de vorbă cu vecinul ei. Vorbesc în germană și în franceză, pentru că tânărul nu știa englezește. Vorbesc despre câte în lună și în stele, nu și despre România...

„Prințul moștenitor al României era un tânăr frumos și sfios... Nu ne spuse nimic despre România și nici eu nu-l întrebai nimic despre acea țară îndepărtată, neștiind tocmai bine unde se găsește...”. Și Maria continuă cu amintirea ei: „Și lui Ducky, și mie ne plăcu acest tânăr neînfumurat care-și dăduse osteneală să ne fie pe plac. Și apoi, nu era el nepotul «unchiulețului și al mătușichii» așa de drăguți?”³⁰ Amintirea din acea zi se amestecă cu altele: peisajul splendid unde se găsea castelul lui Wilhelm, grădinile bine rânduite, marea pădure de fagi, rochia ei vioriu-deschis, zâmbetul Victoriei Augusta, glasul „unchiulețului” ei tăragănat și prietenos și, din nou, sfiala tânărului prinț care râdea. Ea încă se întreba dacă toate acestea fuseseră puse la cale anume. „Nu știi dacă i se spusese bietului tânăr că eram prințese bune de măritat. Pe vremea aceea, fetele nu cunoșteau planurile de căsătorie ale părinților, dar presupun că altfel se proceda cu prinții, căci rămânea pe seama lor, bieții tineri, grija cererii în căsătorie.”³¹ Fuseseră, desigur. După cum, la fel, e pusă la cale și o vizită a Mariei la Berlin, la verișoara ei, prințesa moștenitoare de Saxa-Meiningen, sora mai mare a Kaizerului. Se duce împreună cu celelalte surori ale ei și rămân aici o săptămână. Totul pus la cale de mama fetelor și de părinții și unchiul lui Ferdinand, regele României, Carol I. A fost o întâlnire care n-a contat. În orice caz, Maria n-o reține în *Povestea...* ei, unde nu se fac referiri decât la verișoara sa Charly, mai mult de rău decât de bine.

³⁰ *Ibidem*, p. 245.

³¹ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 241-242.